

Tilburg University

[Review of the book *Onze Vader: Christelijk spreken over God*, Jan Muis, 2016]

Sarot, Marcel

Published in:
NTT Journal for Theology and the Study of Religion

Publication date:
2017

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Sarot, M. (2017). [Review of the book *Onze Vader: Christelijk spreken over God*, Jan Muis, 2016]. *NTT Journal for Theology and the Study of Religion*, 71(3), 301-302.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

aanzien van de positie van het *Ave Maria*. Enerzijds poneert hij in zijn vijfde stelling dat het ontbreken van het *Ave Maria* in de meeste latere protestantse catechismussen geen principieel reformatorisch punt was. Hier maakt hij kennelijk geen onderscheid tussen het *Ave Maria* en het *Magnificat*. Toch stelt hij: ‘Met de uitgebreide aandacht voor het Ave Maria in de katholieke catechismussen gaan de wegen van de katholieke en protestantse catechismussen duidelijk uiteen’ (243). Hier wordt het al dan niet opnemen van het *Ave Maria* zelfs ‘een duidelijk markeringspunt voor de katholieke of protestantse identiteit van een catechismus in de 16e eeuw’ genoemd. De uitdrukking ‘markeringspunt voor identiteit’ wijst toch op het principieel belang van dit kenmerk? En inderdaad sluit het gebedsonderwijs van de HC nauw aan bij de nadruk die in de *Nederlandse Geloofsbelijdenis* (artikel 26) wordt gelegd op de unieke plaats van Christus als Middelaar en Voorspraak. Daar wordt de praktijk van het zich richten tot Maria en andere gestorven heiligen onder principiële kritiek gesteld. Toch lezen we dan weer elders dat het ontbreken van het Ave Maria in de HC ‘blijkbaar geen principieel punt’ (266) was. Hier is meer verheldering van belang, mede met het oog op de actuele oecumenische ontmoeting tussen rooms-katholicisme en protestantisme inzake de Mariologie.

Jan Hoek, Veenendaal

Jan Muis, *Onze Vader: Christelijk spreken over God*, Zoetermeer, Boekencentrum, 2016; 436 pp., € 32,50.

In 1985 publiceerde Vincent Brümmer een klassiek werkje, *Wat doen wij als wij bidden?* Brümmer gebruikte het gebed als een hermeneutische sleutel tot de godsleer en bouwde een wijsgerige godsleer op vanuit de praktijk van het bidden. In 2016 publiceert Jan Muis, die in Utrecht bij Brümmer college liep, zijn godsleer. Het is een heel ander boek dan dat van Brümmer, maar ook hij gebruikt het gebed als toegang tot de godsleer. Voor beiden is alle spreken over God gegrond in ons spreken tot God. Verschil met Brümmer is dat Muis een specifiek gebed als uitgangspunt neemt: het Onzevader. Tijdens de presentatie van zijn boek maakte Muis duidelijk dat hij bewust niet het credo als uitgangspunt heeft genomen, hoewel op grond van het credo een vollediger godsleer kan worden ontwikkeld. Zijn reden is dat het credo lang niet in elke gemeente binnen de PKN meer functioneert. Dat het Onzevader wordt gebeden is eigenlijk het enige wat alle kerkdiensten binnen de PKN gemeen hebben. Sterker nog, in de ervaring van Muis is niet de preek, maar het Onzevader voor veel protestanten het hoogtepunt van de diensten, het equivalent van wat bij Rooms-Katholieken de communie is. Muis’ keus voor het Onzevader is dus ingegeven door zijn wens om een boek voor de volle breedte van de PKN te schrijven. Naast het Onzevader heeft Muis nog een ander uitgangspunt: ‘Ik volg in dit onderzoek de bijbelse aanwijzing dat God in kenmerkende daden toont wie Hij is en probeer zijn kenmerken te verstaan vanuit de bijbelse verhalen over die daden’ (15). Muis’ boek valt uiteen in twee delen. In het eerste deel behandelt hij de prolegomena: over de aard van christelijk spreken over God (hoofdstuk 2), over de aard van geloven (hoofdstuk 3) en over de aard van openbaring (hoofdstuk 4). In het tweede deel ontwikkelt Muis zijn Godsleer. Uit vijf zinsneden van het Onze Vader concludeert Muis tot vier namen en vijf kenmerken van God, die hij alle uitvoerig bespreekt:

<i>Zinsnede Onzevader (Mt 6:9–13 NBV)</i>	<i>Naam van God</i>	<i>Kenmerk van God</i>
Onze Vader (...),	Vader	Gods liefde
laat uw naam geheiligd worden,	JHWH	Gods heiligheid
laat uw koninkrijk komen	Koning	Gods rechtvaardigheid
en uw wil gedaan worden (...).		Gods macht
Geef ons vandaag (...).	Schepper	
Vergeef ons onze schulden (...).		
En breng ons niet in beproeving (...).		Gods macht
[NBG51: Want van U is het Koninkrijk (...)]		Gods eeuwigheid

Muis' besprekingen van de namen en eigenschappen van God zijn van hoge kwaliteit: het Onzevader is de aanleiding, maar Muis is in gesprek met een royaal deel van de Schrift, de christelijke traditie en de westerse filosofie, en wat meer is, hij schrijft en argumenteert helder. In een laatste hoofdstuk beargumenteert Muis een belangrijke veronderstelling van het voorgaande: het werkelijk bestaan van God. Zo is dit een omvangrijk en rijk boek geworden, dat men in de handen van veel theologiestudenten en theologen wenst. Natuurlijk is kritiek mogelijk. Mijn belangrijkste bezwaar is dat waar Muis enerzijds de moderne, vergaand gesecculariseerde en zelfs vrijzinnige gelovige heel ver tegemoetkomt door zijn uitgangspunt te kiezen in het Onzevader, hij anderzijds een uitgangspunt kiest dat hier volstrekt mee in strijd is, door uit te gaan van de 'kenmerkende daden' van God. Diezelfde gesecculariseerde mens kan dáár heel weinig mee: in onze cultuur zijn mensen zo gefixeerd op privacy, dat zij het idee dat God onze diepste gedachten en drijfveren kent en in onze levens handelt, eerder bedreigend dan aantrekkelijk vinden. Bovendien hebben zij de grootste moeite om te geloven dat God *kan* ingrijpen en zien zij in een God die actief in deze werkelijkheid is betrokken, een verscherping van het probleem van het kwaad. Als God in sommige gevallen ingrijpt, waarom dan niet in andere? Deze vragen hadden mijns inziens moeten worden geadresseerd om de brede doelgroep waarop Muis zich richt, daadwerkelijk mee te nemen in het betoog.

Marcel Sarot, Tilburg University

PRACTICAL THEOLOGY — PRAKTISCHE THEOLOGIE

Fleming Rutledge, *The Crucifixion: Understanding the Death of Jesus Christ*, Grand Rapids, Eerdmans, 2015; xxvi + 669 pp., hardback € 37,98 (paperback € 29,99; e-book € 20,62).

Fleming Rutledge's study represents the fruits of a life-time of study and ministry. It connects biblical exegesis, systematic theology, and contemporary challenges in an effort to bring the Cross back into preaching. Throughout the book, Rutledge traces two major thought categories concerning the Cross: atonement for sin and Christ's apocalyptic victory over the powers. In the first part of the book Rutledge surveys biblical evidence for the primacy of the Cross. Christ's passion narratives are central to